

Salaisuus

© Välinpitävä (2026)

Luen sarjakuvaa, kun isä kertoo salaisuuden. Hän on kertonut sen minulle siitä huolimatta, että olen pieni lapsi. Pienet lapsethan saattaisivat kuulla ja luulla mitä tahansa. Mutta en luule vaan kuulen oikeasti, sillä isä ei kuiskaa eikä huuda vaan on puhunut kuin perunasta. Siitä isä ei kuitenkaan puhunut, eikä mistään salaisuudesta. Me olemme kaksin ja se riittää, niin äiti on kerran kuiskannut iltasadun jälkeen pimeässä. Isä ja äiti eivät tiedä puoliakaan siitä, mitä me isoveljen kanssa tiedämme. Öisin salaisuudet pakkautuvat jalkoihini ja saavat luuni loimottamaan. Äidin mukaan se menisi muutamassa vuodessa ohi. Kasvaisin kuulemma niin isoksi, että puhkeaisin ja sitten kipu vuotaisi ulos.

Asumme luistelukentän vieressä vihreän talon yläkerrassa. Kentältä ei kuulu lätkimistä, koska on kesä. Kotioveltamme kentälle johtava polku on niin rehevä, että sitä saa etsiä. Sitä pitkin me rämmimme yhtenä ja silloin väistelen isoveljen edellä pingottamia pajuja. Kuljen polkua kesät talvet, eikä muita vuodenaikoja olekaan. Kesä loppuu aina heti. Sitä seuraa pimeys ja pakkaset ja lumisota. Uudenvuodenaattona olemme hippaa, äiti jahtaa, juoksen ja nauran ja vilkuilen taakse sekä eteen: pääni kolahtaa pihakeinunrungon yläputkeen. Lentokenttämainen otsani kohoaa hetkessä Himalajaksi, jonka äiti kruunaa lumihuipulla. Luonto alkaa arvaamattomasti solista, linnutkin lauleskelevat. Kevät kiittää toukokuuksi ja alkukesä juhannukseksi. Hanki on kadonnut yläputken alta ja keinu on kiikkunut rungossaan jo viikkoja.

Meidän vihreä talomme ei ole meidän, mutta siellä me asumme kaikki ne vuodet kuin lapsuus aikuisessa. Alakerrassa asuu kaksi perhettä omien oviensa takana. Jos välillä haluaisinkin häätää pihapiiristä ylimääräiset, en

voi koska olen vasta lapsi, ja koska niilläkin on vuokrasopimukset. Vähän sama juttu kai kuin se, ettei toisten majoja saa rikkoa. Ja jos rikkoisi ei saisi kertoa kenellekään. Siihen aikaan kerron kaiken parhaalle ystävälleni, joka on samalla paras ja ainoa. Hän on minua vanhempi ja pisempi ja lääkärin nuorin tytär. Ihan kuin joku korttipelin hahmo. Heidän talonsa on hiekkatien toisella puolella ja vielä meidänkin taloamme lähempänä rantaa. Ystäväni talossa ei asu muita perheitä, sillä siinä ei ole alakertaa. Meidän talossamme asuu kuusi aikuista, ja isä sanoo, että kaikki kunnon työläisiä. Lapsia on vähemmän, eivätkä ne näytä yhtään työläisten lapsilta. Sen sijaan jokainen lapsi on joko kiva tai tyhmä. Mutta on sellaisiakin lapsia, joita ei meinaa huomata. Kun vaikka katsoo seurakunnan kerhon ryhmäkuvaa suurennuslasilla, niin ei voi olla huomaamatta ylärivin poikaa. Kevättalven valuvat jääpuikot, pieni punainen hirsirakennus. On perjantai ja lelupäivä, vakoilen sisällä upouudella periskoopillani kulmien takaa lapsia ja aikuisia ja toisia huoneita. Sitten on pakko syödä lautaset tyhjiksi. Käsipesun jälkeen en löydä periskoopiani mistään. Vyöryy ällöttävä hajua, kiharapäinen poika on kumartunut lattianrajaan. Makkarakastikemaisesta liejusta pilkistaa periskoopin pää. Sillä on oranssi tukka, mutta kuva on mustavalkoinen.

Alakerrassa ison tien puolella asuu vaalea poika, jolla on siniset silmät. Poika ei puhu minulle vaan isoveljelleni, ja silloin olen kuin en kuuntelisi. Pojan silmät näyttävät nauravilta, ja se nauru on hänen sisäistä valoaan, joka säteilee pienistä raoista meidän pimeytemme. Pimeys ei ole sen kummempaa kuin valoisakaan silmät kiinni. Pimeys on jonkinlaista harhaa, ja se on kyllä outo juttu. Mutta ellei asia ole ollenkaan outo, ei se ole yhtään mitään. Kun vaalea poika saapuu syntymäpäivilleni, luulen sitä vahingoksi, mutta otan lahjan vastaan. Kiskon solmua hampailla. Kimaltelevien kääreiden alta löytyy kimalteleva auto. Autosta ja minusta ja pojasta ja isoveljestä on valokuva sinapinvärisessä albumissa kirjahyllyn leveässä

laatikossa. Etualan täyttää puhkipalanut kakku. Laatikossa on myös muinainen kivi Lemmenjoelta.

Rannan puolella asuvat tytöt näyttävät naisilta. Niiden äiti näyttää ihan itseltään ja isä tulipunaiselta. Sen silmät kiiluvat, ja aina kun musta kiiluu se näyttää vihaiselta tai katkeralta. Kerran pihassa se yritti potkaista kissaa pikkulinnun puolesta, iso mies. Mutta kun me leikimme punanahkoja, olemme vain kalpeita emmekä yhtään vihaisia. Riisuttuamme paitamme ulvomme ja hyppelemme toteemipaalun ympärillä. Leikin loputtua toteemipaalu muuttuu vaivihkaa pihamännyksi, joka on seissyt sijoillaan iät ja ajat. Yksi lapsuuden kesä on vain muutaman sekunnin mittainen. Joitakin sekunteja myöhemmin naisilta näyttävät tytöt juoksevat keinulle ja pyytävät minua pistämään silmät kiinni ja suun auki. Ennen kuin saan silmäni auki, tytöt juoksevat pois ja minä yskin ja syljen. Ei se sentään mitään kissanhiekkaa ole. Kerran meidän kissamme katosi ja löytyi kaksi päivää myöhemmin metsästä. Sen päällä oli muutama kivenmurikka ja toinen silmä pullotti kuin puolikas maailma. Myöhemmin toinenkin kissamme katoaa ja vasta silloin ymmärrän katoamisen jujun: se on sitä, kun Baudelaire käyskentelee päämäärättömästi Pariisissa kenenkään tietämättä. Vai oliko se Paratiisi?

Vihreän talon joulut ovat toistensa kopioita. Ne sulautuvat yhdeksi ja samaksi, kuten isän ja Jeesuksen syntymäpäivät. Aatonaattona on aina yhtä vaikeaa saada unen päästä kiinni. Unen pää on niin ääriiviivaton kuin avaruus Nukkumatin aluksen ympärillä. Herään ensimmäisenä, ja kuin taikaiskusta muutkin heräävät hyvin pian. Koristelemme kuusen, katsomme Samu Sirkan joulutervehdyksen, kuuntelemme vieraiden lapsien puheluita ruudussa kököttävälle joulupukille, jonka parta ulottuu haaroihin asti. Aika alkaa käydä loputtomasti jauhetuksi purukumiksi. Toivotamme tervetulleeksi mummon ja papan. He ojentavat isälle Päätalolta näyttävän paketin, vaikka lahjat pitäisi jakaa vasta myöhemmin. Sitten saapuu vaari, jota emme kutsu vaariksi. Käymme pöytään, josta puhutaan notkuvana, mutta ihan suora ja vakaa se on. Lipeäkala lemuaa kynttilöiden

valaistessa pullistuvia poskiamme. Keittiöstä pyöriessämme olohuone imuroi meidät kuin villakoiralauhan. Kaikki höpöttävät kahvista, paitsi minä ja isovelji ja äiti, joka on jäänyt kenenkään huomaamatta keittiöön. Mitään sanomatta lähden sohvalta, harpon ja ryhmityn äidin kylkeen. Äiti antaa käsilleni luvan sukeltaa vaahdon läpi tuntemattomaan, tunnen sormissani lusikan ja haarukan ja lasin liukkaan ontelon. Sitten alkaa porista ja tuoksua. Kahvit tulevat juoduksi ja lahjat jaetuiksi ja juuri siltä olohuone näyttääkin. Meille tutut vieraat lähtevät, paitsi vaari jota emme kutsu etunimeltä. Hän siirtää hevosta ja isä tornia ja puhe siniverisistä jatkuu. Kyllä minäkin tiedän aikuisten kämmenselkien pullottavat suonet, vaikka en sillä rehvastelekaan. Isä haukottelee ja lähtee lukemaan. Vaari jota kutsumme lempinimellä, käy pitkälleen nukkaiselle sohvalle. Istun sen mahan päälle, mutta kun se ei saa henkeä, nousen pois. Huoneet sammuvat kuin dominonappulat ja jouluvalot jäävät elvyttämään puolikuollutta kotia. Mutta meidän huonettamme valaisee tähti. Makaamme yhteenvedetyillä sängyillä isoveljen kanssa vierekkäin, vain äiti pömpöttää välissä. Parhaimmat lahjat paistattelevat yöpöydillä kuin tulevaisuuden museoesineet. Punasilmäinen robotti ja Luger, jota en ole toivonut. Se painaa kuin oikea. Ikkunan oranssi taikaesine sulattaa yhteen menneet ja tulevat joulut ja loimottaessaan maalaa meidän kasvomme auringonlaskuksi. Isoveljen nukahtaessa paisun valtavan isoksi ja äiti lupaa, että saisin kuunnella yöradiota aamuun asti. Rahisee. Yönaisen ääni on pehmeä kuin iltasadun loppu. Herätessäni huomaan, että radio ja pimeys ovat kuolleet ja kadonneet jälkiä jättämättä. Isovelji ja äiti ovat vain kadonneet. Nappaan tyynyn alta painavan peiton alle, ja vaikka ulkopuolelta eroa tuskin huomaisi, sen kyllä tuntee.

Vihreän talon yläkertaan johtavia kapeita ja jyrkkiä portaita pääsee myös alas verannalle, joka näyttää kulahtaneelta karsinalta. Siitä näkisi järvelle, ellei edessä olisi liiteriä ja metsää. Tiheys syntyy kuusista ja männyistä ja koivuista ja pihlajista, enkä muita tunnekaan. Oksilla kasvaa lunta ja siksi käpyjä paleltaa. Kiskomme

pulkkia siimekseen, aurinko kurkistelee havuista ja sitten jo saavummekin niin sanotulle rikospaikalle. Joku on tappanut puun. Ruumiista on jäljellä enää syvä painauma hangessa. Kädet ja jalat retkottavat lumella vailla vartaloa ja vuosirenkaita ja niihin pakkautuneita muistoja. Suurimmat oksat ovat todella suuria, ja niitä me sahata hinkutamme ja nakutamme retkikirveillämme pihkan tuoksussa. Pulkan täyttyessä vatsani tyhjenee. Kotona söisin kuin isovelji, joka syö kuin isä. Inhoan sipulia, mutta tänään inho on kuihtunut ajatukseksi, jonka voi helposti unohtaa. Pitäisin vain poskiani pullollaan niin kuin kaverini esikoulussa, ja hän sentään veti lautasellisen borssikeittoa. Vedettyämme kuormat liiterille juoksemme märkinä pihan poikki ja portaat ylös ja suoraan pöytäni melkein alastomina. Näyksiessäni perunaa silmiäni kirvelee.

Vihreä talo ei oikeastaan ole meille talo vaan kolme pientä huonetta ja vessa, jossa on lavuaari ja pönttö ja peilikaappi ja hammastahnaa harjoineen ja partahöylä ja hiukkasittain pyyhkimätöntä pölyä. On niin paljon kaikkea, ettei suihku yksinkertaisesti mahdu. Palattuani koulusta en vilkaisekaan äitiä vaan kiiruhdan määrätietoisesti lukkojen taakse. Nostan vipua sen verran, että lorisee mutta ei kohise. Pesen ja huuhtelen ja kuivaan hiukseni, mutta peilataessa näen edelleen pikkuruusia valkoisia kiteitä. Pesen uudestaan ja joku pääni sisällä huutaa, etteivät ne mitään täitä ole. Vai ovatko? En tiedä mitä ne ovat. Siivoan jälkeni ja tarkistan, ettei tukka näyttäisi märältä. Sitten olenkin jo avannut lukon ja mennyt ulos muina miehinä. Olohuoneessa katto laskee seinään niin jyrkästi, ettei komeron ovi voisi olla sen korkeampi kuin se on. Takana ei oikeastaan ole komeroa vaan hämyinen pitkulainen tila, jossa kylmillä keleillä hengitys muuttuu näkyväksi. Mutta on kesä ja me nukumme täällä kaverini kanssa, josta ei tulisi koskaan ystävääni. Nukahtaisin paremmin, ellen katselisi ovenrakoa ja miettisi mitä siitä ei voi nähdä. Yöllä herättyäni ihmettelen heräämisen syytä. Ei kuulu mitään, ei näy mitään. Poski tyynyllä huomaan ovenraosta asunnon puolella seinässä varjon. Se ei ole äiti

eikä isoveli vaan joku suurempi, mutta isähän ei ole edes kotona. Tunteja myöhemmin kaverini herää ja leikin nukkuva. Sitten leikin heräävää. Kömmimme raosta kuin synnytyiskanavasta, joka leviää leiväntuoksuiseksi keittiöksi. Auringon tulva vaatii meitä pukeutumaan ja juoksemaan portaat alas ja ulos. Kaverillani on täysi työ kiivetä sarville istumaan. Jotenkin me onnistumme kiemurtelemaan ison tien toiselle puolelle asfaltoidulle pyörätielle. Kiihdytän suoralla. Sitten jarrutan. Polkiessani kotiinpäin kurkin taakseni ja mietin, että elämässä tulisi kai vielä jatkossakin vastaan tilanteita, joista poistuminen tuntuisi väärältä, mutta että vääräkin voi joskus tuntua tarpeeksi oikealta.

Linja-auto tekee ihan oikein ajaessaan sivuun ja pysähtyessään sille pysäkille, jossa me satumme seisomaan jäätyneinä hiljaa. Isoveli istahtaa käytävän puolelle, sillä minä olen säännänyt ikkunalle. Isä istuu meidän takanamme. Äiti istuu kotona tai makaa ja katselee kai telkkaria ja puhuu sille niin kuin kissalle. Yli puoliväliin edettyämme linja-auto kohoaa ja me näemme enemmän. Lampi ei näytä lammelta vaan lumeen pukeutuneelta pellolta. Sen toisella puolella jatkuu sama punatiilinen rakennus, joka on pitkin matkaa pilkahdellut puiden lomasta. Siitä kohoaa pitkä piippu punaisine silmineen, ja sen suu oksentaa harmaita sattumia mustalle taivaalle. Piipusta oikealla ja alhaalla helottaa valtava ikkuna, sitä isä osoittaa. Siellä hän on ollut viime yön ja kaikki muutkin viime yöt. Kun vuosia myöhemmin olemme jo muuttaneet keskustan kerrostaloasuntoon, jossa on kylpyamme ja suihku, poljen ikkunan ohi päivittäin kouluun. Se on niin suuri, ettei sitä niin vain ohiteta. Aamuhämärässä lasintakainen todellisuus näyttää kelmeänvihreältä metallikaupungilta, jonka paperisen menneisyyden kaikki tietävät. Silloin tällöin siellä näkee tunnistamattoman hahmon, joka muistuttaa mehiläistarhuria. Punaiset tiilet saattavat minut melkein koululle saakka, poljen ja kuvittelen, kuinka hahmo viskoisi mehiläisten siemeniä kimaltelevaan hunajapeltoon.

Ostaessamme lippuja hampurilaisen tuoksu anelee kahvioon, mutta me käännämme sille selkämme kuin miehet ja laskeudumme kierreportaita kellarikerrokseen. Riisumme vaatteet vierekkäisiin peltikaappeihin, pujotamme kuminauhat nilkkoihimme ja suihkun kautta kipitämme viileitä kaakeleita pitkin, portaita ylös ja läpi trooppisen ilmaston lämpimään veteen. Isä on jäänyt saunaan, koska siellä pysyy paremmin pinnalla.

Olen paperimies, isä vastaa vaalea Landola sylissään sängyllä ja jatkaa rikoo on riskillä ruman lallattelua. Istun intiaanasennossa lattialla pää täynnä sointuja ja omatoimiset käteni etsivät levollisuutta ympäriltäni, vaikka juuri se saa minut rauhattomaksi. Mihin menet aina yöksi, kysyn. Isä laskee sormen kieleltä ja vastaa, että sinne mihin muutkin paperimiehet. Sitten puhumme siitä mitä hän ja ne muut tekevät siellä. Kun illalla isä taas lähtisi ja sulkisi oven, avautuisi siitä näkymätön silta, jota pitkin ontto tunne marssisi sisälleni. En osaa vielä sanallistaa sääliä, ja siksi onttaus jää pelkäksi tunteeksi, jonka voisi täyttää jollakin. Sitten olkalaukun hihna viistää isän sydämen yli ja saa ympäriltään toppatakin pursuilemaan. Ovi on pamahtanut, eteisen lamppu sammunut ja minä olen nukahtanut. Mutta näen niin kirkasta unta, että yö vain vilahtaa ohi. Nousen sängystäni ja tiedän isän kuorsaavan äidin vieressä, vaikka en kuule enkä näe. Kotiin on valunut sellaista valoa, jonka ainoastaan aamu osaa maalata. Isän olkalaukku eteisessä on yön aikana lihunut taianomaisen pulleaksi. Kiskon hopeanvärisen vetoketjun auki ja laukku retkahtaa levälleen kuin viilletty ruumis. Nostan kaksin käsin pinkan lattialle: Aku Ankkoja, Hämähäkkimiehiä, Korkeajännityksiä ja kaksi Tex Willeriä. Kahmin lehdet syliini ja kyyristyn, palleani muuttuu pelastavaksi kädeksi. Lasken lehdet sänkyyn ja heitän peiton päälle. Isä on kieltänyt näyttämästä kenellekään työpaikan kierrätyskasoista löytyneitä aarteita. Hiivittyäni keittiöön, voideltuani ruisleivän ja ongittuani suolakurkunpuolikkaan, olen taas turvassa peiton alla. Kunhan lukisin lehdet yksitellen, ei kukaan ihmettelisi. Tärisevän hiukan, mutta se on sellaista värinää,

kun on suolan makua suussa ja lämmintä ja kaikki on melko hyvin.

Leikkaan pienillä saksilla punaista viivaa pitkin kuin käyskentelisin polulla terävillä kengilläni. Havahdun sivupolkuihin, jotka osoittautuvat pelkiksi pistoiksi ja mitättömiksi lenkeiksi. Viiva näyttää lapsen piirtämältä, ajattelen, ja sitten että tällaiseltako aikuisuus tuntuisi. Hahmo irtoaa arkista kuin Nooa konsanaan. Piirrän toiseen arkkiin vähän pienemmän hahmon, kolmanteen keskikokoisen ja neljänteen naisen, vaikka olenkin ajatellut äitiä. Leikkaan hahmot irti ja asettelen ne vierekkäin lattialle jalat matonreunaa vasten: perhe seisoo mäntysuovantuoksuisella räsykatolla uskomattoman korkealla ja näkee kaiken linnun silmin. Maisema on syönyt yksityiskohdat, mutta sellaista se on. Ei voi olla lähellä ja kaukana. Yhtäkkiä tulee puuska, joka saa perheen räpiseämään ja rapisemaan ja melkein repeämään.

Kapeita ja jyrkkiä portaita seuraa olematon ylätasanne ja ovi, josta pääsee puhelinkoppimaiseen tuulikaappiin. Mutta puhelinta ei vielä ole, se tulisi vasta seuraavaan kotiin, jossa on amme ja suihku ja jääkaapissa useammin juustoa. Keittiöön johtavassa ovesa on ikkuna, jonka päälle kankaat kaareutuvat kuin vihreän variksen siivet. Ellei ovien läpi kuljettaisi yhtenäen, voisi koppiin tehdä pesän. Mutta onneksi kuljetaan, sillä pesärauha rikkoutuisi vain joitakin päiviä myöhemmin voimakkaaseen kilahdukseen ja huutoon ja paniikkiin. Ja poikaset jäisivät sadetta pitelemään. Rankkaa sirpalesadetta.

Istun ovea vastapäätä keittiönpöydän alla kädet jalkojeni ympärillä kuin hätäisesti solmittu rusetti. Isä on riuhtonut t-paidan päältänsä ja kietoo sitä isoveljen kämmenen ja ranteen ympärille ja äiti ilmestyy jostakin teippirulla kourassa, josta isä alkaa etsiä kynnellään alkua, ja on äidin vuoro puristaa paitaa tai kättä tai molempia. Ihan kuin se olisi nyt tyrehtynyt! Isä ampuisee naapuriin soittamaan ja palaa ja he lähtevät. Me jääme kaksin, äiti tuntuu unohtaneen kaiken ja on muuttunut

iloiseksi. Hän kuiskaa, vaikka kotona ei ole muita. Kuiskaa heijastuksesta ja kummituksesta ja pistää etusormensa pystyyn huulilleen. He palaavat. Tuulikaappi ja keittiö lakaistaan ja imuroidaan ja imuroidaan uudelleen. Sojottavat säröt poistetaan, aukosta vetää. Mustan aukon päälle ja kiinni oveen teipataan tuorekelmu. Se ei heijasta niin kuin lasi tai peili tai kissan silmä. Illalla katselen Avaraa luontoa ja näen jotakin raakaa ja luonnollista ja selittämätöntä. Ihmeen kaupalla toinen pentu pääsee hampaita karkuun, mutta siitä lähtien elämä muuttuu. Se katselee taakseen, on varuillaan. Jossakin vaanii jokin, jota ei voi nähdä eikä kuulla eikä haistaa eikä tuntea eikä edes maistaa. Kummallista, että on jokin mitä ei ole, ja ettei sitä voi siitä huolimatta unohtaa.

Enää emme asu vihreässä talossa, emme keskustan asunnossa, emmekä sitä seuraavassa asunnossa kahden korttelin päässä harmaan kerrostalon toisessa kerroksessa, jossa meillä on omat huoneet. Herään sängyssäni kosketukseen olkapäässä, mutta oikeasti herään vasta kuiskaukseen. Se kuulostaa salaisuudelta, mutta sitä on vaikea uskoa todeksi. Nousen enkä tiedä mitä sanoisin tai tekisin. Menen ikkunan luokse, nykäisen narusta ja beige kangas ryöpsähtää ylös ja rullautuu itsensä ympäri. Se vähäinen valo joka meitä on ympäröinyt, karkaa ikkunasta ja hajoaa harmaaseen lumeen. Meidän rapun edestä ambulanssin jäljet johtavat pesulan kulmalle. Kuvittelen jälkien jatkuvan rakennuksen takana ja kääntyvän tielle, joka veisi sairaalalle. Veisi tarpeeksi nopeasti. Kuvittelen paljon muutakin harhaillessani pitkin huoneita kuin liian suurissa kengissä hahmottomalla polulla. Vihdoin ovi käy. Isä palaa yksin, eikä paina ovenpielestä kattolampun kytkintä. Hiljaisuus pysyy hiljaisuutena, sekunnit kestävät vuosia ja ne me vietämme eteisessä vältellen toistemme katseita, mutta niissä riippuen. Isä huojuu ja rapisee ja räpisee ulos sen mitä ei voisi olla sanomattakaan. Me kuuntelemme ja kuulemme sen mitä emme voisi olla kuulemattakaan. Puhkeamista ei voi nähdä, mutta se tuntuu siltä kuin sydän repeäisi varoittamatta.